

מ"מ לסימן צד סע' א-ה: התוחב כף חולבת בקדירה של בשר

שאלות הדרכה לסע' א-ד: ענה מסברה ומתוך ידיעותיך

- א. התוחב כף חולבת בת יומה לתוך קדירה של בשר, מה דין התבשיל הבשרי, הכף והקדרה?
- ב. האם יש לשער כנגד כל הכף משום חס מקצתו חס כולו או כנגד חלק מהכף שנכנס לתבשיל?
- ג. מה הדין אם תחב את הכף שני פעמים באותה קדרה?
- ד. מה הדין אם הכף אינה בת יומה?

סעיף א: משערים בכל מה שתחב מן הכף בקדרה

ספר מצוות קטן ריג: כשתוחבין כף חולבת בקדרה של בשר או להפך, משערין בכל מה שנתחב בקדרה של בשר, דלא ידעי כמה דנפיק מיניה, אבל מה שלא נכנס ברוטב אין אוסר ואפי' בכלי מתכות. אבל לענין הגעלה צריך להגעיל כולו כדאמרינן בפרק דם חטאת (דף צ"ו) בישל חטאת בישל איסור במקצת כלי, צריך הגעלה בכל הכלי.
הגהות רבינו פרץ: מיהו אומר מורי דצ"ע דבמתכת חס מקצתו חס כולו, היה נראה דגם מה שלא נכנס ברוטב פולט.

חס מקצתו חס כולו

משנה פסחים עד. כיצד צולין את הפסח? מביאין שפוד של רמון ותוחבו לתוך פיו עד בית נקובתו... אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא...
גמרא. וניתני של מתכת! איידי דחס מקצתו חס כולו, וקמטוי מחמת השפוד. ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר.

רש"י: לא על השפוד - של ברזל, כדמפרש בגמרא שהמתכת כשמתחמם מקצתו מתחמם כולו, ונצלה הפסח מחום השפוד שבתוכו, שהפנימי מתחמם על ידי קצתו החיצון, והוה ליה פסח צלי מחמת דבר אחר, ורחמנא אמר צלי אש.
טור שו"ע סעיף א

סעיף ב: אם תחב הכף בקדירה שני פעמים

אם לא נודע כשנפל האיסור בהיתר

משנה תרומות פרק ד משנה ז: רבי אליעזר אומר תרומה עולה באחד ומאה, רבי יהושע אומר במאה ועוד...

ברטנורא: תרומה עולה באחד ומאה - סאה של תרומה שנפלה למאה סאין של חולין, שהם בין הכל אחד ומאה, נוטל אחת מהן ונותנה לכהן, והשאר חולין כמו שהיו.

משנה תרומות פרק ה משנה ז : סאה תרומה שנפלה למאה הגביהה ונפלה אחרת הגביהה, ונפלה אחרת הרי זו מותרת עד שתרבה תרומה על החולין:

משנה ח : סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה, ורבי שמעון מתיר :

ברטנורא : הגביהה - כדין תרומה שעולה באחד ומאה: הרי זו מותרת - וצריך להרים.

ברטנורא : עד שנפלה אחרת - סאה אחרת של תרומה: הרי זו אסורה - דכמו שנפלו בבת אחת דמי. ור' שמעון מתיר - כשלא נודע לו נפילה ראשונה עד שנפלה שניה מודה ר' שמעון דכמאן דנפלו בבת אחת דמי. כי פליג היכא דנודע לו בינתים ולא הספיק להרים עד שנפלה אחרת, רבי שמעון סבר כיון דעומד להרים כמורם דמי ואזדא לטעמיא דאית ליה בעלמא (פסחים יג: ב"ק עו:): כל העומד ליזרק כזרוק דמי, וחכמים אומרים השתא מיהת לא הורמה. והלכה כחכמים.

רמב"ם הלכות תרומות פרק יג הלכה ו : סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת, אם ידע בראשונה קודם שתפול השניה לא נדמעו, אלא מפריש סאתים והשאר מותר הואיל והיה לה לעלות הרי היא כאילו עלתה, **ואם לא ידע בסאה ראשונה** אלא אחר שנפלה השנייה ה"ז מדומע, **וכאילו נפלו שתיהן כאחת.**

מרדכי בב"ק קכ : חתיכת איסור שנפלה בששים דהיתר **ולא הכיר בה עד שנפלה אחרת**, הרי זו אסורה אם אין בהיתר כדי לבטל שתיהן, אבל אם הכיר וידע שיש בהיתר לבטלה אפילו אם נפלה אחרת אין צריך ביטול כנגד שתיהן, דתנן פ"ה דתרומות (מ"ח) סאה תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין ולא הספיק להגיבה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה, ורבי שמעון מתיר, ומסיים בתוספתא (תרומות פ"ו ה"ו) בד"א כשלא ידע בה ואח"כ נפלה אבל ידע בה ואח"כ נפלה הרי זו מותרת.

סמ"ק ריג : ואם תחב ב' פעמים ולא נודע בינתים, יש להצריך ב' פעמים ס', וראיה ממסכ' תרומות.

תרומת הדשן סימן קפג : ... בהדיא איתא **בסמ"ק** דצריך שתי פעמים ששים אם הכף של החלב נתחב בקדירה של בשר שתי פעמים, דיש לחוש טפי **דהוי ממש איסור חדש בכף**, ובתחילה לא פלט רק טעם חלב, ועכשיו בתחיבה שנייה פולט טעם בשר בחלב שכנוס בו ע"י בליעתו מן הקדירה בראשונה. **אמנם לא חזינא לרבנן קשישא** דהוי דייקי לדרוש בשואלי הוראה אם נתחב הכף פעם אחת או שנים, **אלא היו משערין בסתם בששים**. ומתוך כך קרוב בעיני שאפי' הו' ידעי בודאי שנתחב שתי פעמים לא היו מצריכין יותר מששים. ומפני שדומה לי שלא נהגו להקפיד ולהחמיר, דקדקתי למצוא ראיות להיתר כדי ליישב הקדמונים. ונראה דסמכינן אהא דכתב **במרדכי** סוף פ' גיד הנשה בשם ראב"ן, בההוא עובדא דאירע במגנצ"א בקדירה שהיתה שפונה אצל האש וניתז עליה חלב, וכתב **ראב"ן** דאין לומר דהחלב הנבלע נותן טעם ברוטב הנבלע בקדירה ונאסר אותו רוטב, וחוזר אותו הרוטב ונותן טעם בקדירה ואוסר

הכל מטעם מין במינו, הא לא אמרינן אלא ברוטב שבקדירה בחוץ והרוטב הנבלע הכל אחד הן לבטל החלב ... אע"כ צריך לחלק בין הנבלע באוכל ובין מה שנבלע בכלי. וההיא דסמ"ק ורבינו תם דלעיל ע"כ טעמא משום דקאי אכף של חלב שנתחב בקדירה של בשר פעמים **ולא נודע בנתיים**, וחשיב ליה כתרי איסורי שבתחילה פולט הכף רק החלב ואח"כ בתחיבה שנייה פולט בשר בחלב כדפרשינן לעיל, והוי איסור חדש. ובתרי איסורי רוצה לומר שני כזית איסור שנפלו שתי פעמים זה אחר זה לקדירה ולא נודע בנתיים בעינן שני פעמים ששים, כדאיתא במרדכי פ' הגוזל קמא.

טור שו"ע סעיף ב

סעיף ג-ד: דין הכף והקדרה

סעיף ג: אם הכף בת יומא

ספר מצוות קטן מצוה ריג: היכא דהכף בת יומא, כשיש ששים מן הכף בקדרה, הקדרה והתבשיל מותרין והכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב לפי שהיא בלוע' מבשר בחלב, ואפילו בדיעבד נמי אוסרת אם חזרו ותחבוה בין עם בשר בין עם חלב, כל זמן שהיא בת יומא. **ואם אין ששים** הכל אסור ואפילו בהנאה ואפילו הקדרה, אך לתת לתוכה פירות או צונן מותר אחרי שאין הנאה מגוף האיסור.

הגהות רבינו פרץ: מיהו יש לתמוה כשהכף בת יומא ויש ס' מן הכף דאמרינן דהקדר' מותרת וכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב, ולמה כיון שיש לו ס' בקדרה מן הכף אם כן יחשוב לכף כהגעלה מבליעה ראשוני, ויהיה לה דין הקדרה עצמה אם בשר בשר אם חלב חלב. **ויש לומר** דלמא אתי למטעי אטו היכא דלא נתחבה הכף בקדרה כ"א מקצתה, **ועוד** ההגעלה אינה מועלת כי אם דוקא ברותחין כל כך שמעלין רתיחה, ולענין הצרכת ששים בעינן אפילו שאינה מעלת רתיחה רק שתהא רותחת שהיד סולדת בה, **ועוד** דמספק רתיחה מצריכינן ששים והגעלה אינה מועלת כי אם ודאי רותחת, **ועוד** אנו מצריכינן ששים מכל אפילו בספק תחובה כולה, והגעלה אינה מועלת כי אם בודאי תחובה כולה.

טור שו"ע סעיף ג

סעיף ד: אם הכף אינה בת יומא

ספר מצוות קטן מצוה ריג: והיכא שאין הכף בת יומא אין צריך ששים, והקדרה והתבשיל מותרין והכף אסורה לתחובה לא בקדרה של בשר ולא בקדרה של חלב.

טור שו"ע סעיף ד

סעיף ה: תחיבת שתי כפות בקדרה חדשה שבשלו בה מים

שאלה למחשבה: אם בשלו מים בקדרה חדשה ותחבו בה כף חולבת, ואחר כך חזרו ובשלו בה מים פעם אחרת ותחבו בה כף של בשר, ושתי הכפות היו בני יומן ובשום אחד מהפעמים לא היה במים ששים. האם מותר לבשל בקדרה זו בשר או חלב?

הגהות רבינו פרץ מצוה ריג א: מעשה בא לפני מורי הרר"י (סמ"ק), **מקדר' חדש' שבשלו בה מים** ותחבו לתוכה **כף חולבת בת יומא**, ולא היה במים כדי לבטל, ואחר ימים בשלו בה מים פעם אחרת ותחבו לתוכה **כף שנשתמשה לבשר כמו כן בת יומא**, וכמו כן לא היה במים כדי לבטל, והורה שנבלע מפגם בשר בחלב והקדרה אסור' להשתמש בה בשר או חלב, אבל לבשל בה דגים מותר.

ומיהו נראה כיון שהקדר' חדשה מתחילה לא בשלו בה חלב מעולם, אף על גב שתחבו בה כף חולבת שהיתה בת יומא, וגם אין בקדרה ששים, מכל מקום אין הקדרה נעשית חולבת בהכי לאסוי' אם בשלו בה בשר אחר כך אפי' בו ביום, משום דהוי **נו"ט בר נו"ט**, הטעם היוצא מן החלב אל הכף ומן הכף אל המים שבקדרה ומן המים אל הקדרה עצמו ועדיין הוא היתר, ומהאי טעמא נמי אם לאחר מעת לעת מתחיבת כף חולב' הוחמו בה מים חמים ותחבו בה כף של בשר בת יומא, מותר להשתמש בקדרה לכתחלה בבשר, וטעם חלב שנבלע בהקדרה בתחילה על ידי כף חולבת לא חשיב טעם כדפי'.

ואמנם אמת הוא כאשר פסק הרב בפנים, דקדרה הבלועה מבשר בחלב אפילו בפגם, אסור להשתמש בה לכתחלה לא בשר ולא חלב, ומשכח' לה כגון קדרה של חלב שנשתמש בה חלב בעין ואחר מעת לעת נשתמשו בה בשר, הבש' מותר מטעם שהחלב הוא פוגם לפי שאינו בן יומו, אבל הקדרה אסורה להשתמש בה לכתחלי' לא בשר ולא חלב לפי שהיא בלוע' מפגם בשר בחלב, ואם היא של נחושת יגעילני לאחר מעת לעת של מעשה שני, ואם היא של חרס אין לה תקנה להשתמש בה לא בשר ולא חלב.

טור שו"ע סעיף ה